

RÅTTOR HAR KNAPPAST EN SEXUELL ORIENTERING!

Alltför långtgående generaliseringar om djurs beteende

Preferens brukar beteckna ett viljestyrt val och är inte synonymt med orientering hos människor – än mindre hos djur. Larssons och Vega Matuszczyks slutsatser och generalisering om likartat sexuellt beteende hos djur och människor är halsbrytande. Man kan ifrågasätta det underliggande synsättet att de hjärnstrukturer som styr kopulationsbeteenden hos råttor också skulle styra sexuell orientering hos människan.

Larssons och Vega Matuszczyks forskning som redovisades i *Läkartidningen* [1] är inte ny. Redan på 1950-talet visste psykobiologer att manipulation av prenatala hormoner kan påverka försöksdjurs sexuella differentiering, både deras maskulinisering och defeminisering [2]. Man kunde härigenom få manipulerade genetiska hannar att bete sig sexuellt som intakta genetiska honor och tvärtom.

Detta har Larsson och Vega Matuszczyk också uppnått, men samtidigt hävdar de någonting mer, nämligen att de förändrat råttans »sexuella orientering». Som mått på sexuell orientering använder de råttans benägenhet att uppsöka en hona eller en hanne. Andra forskare har använt liknande modeller för att studera »sexuell orientering» hos hamster, iller, hund, gris och fink [3].

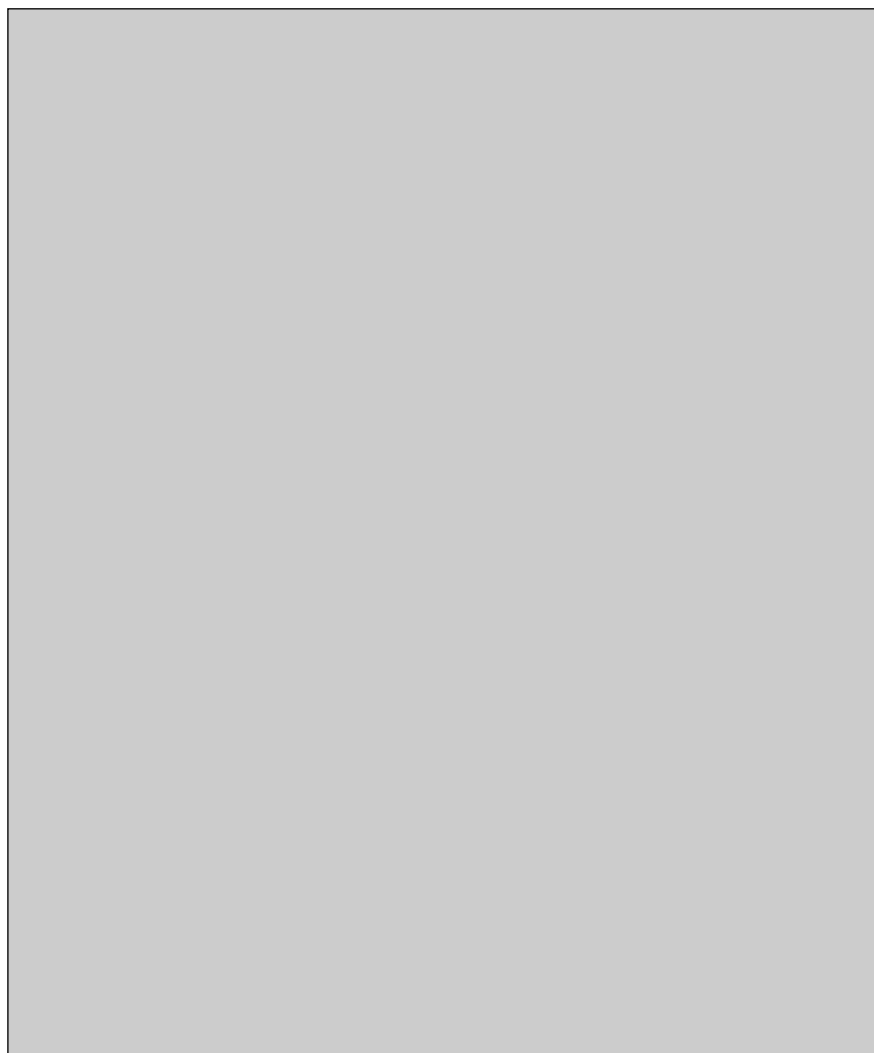
För att förstå begreppet sexuell orientering är det nödvändigt att se det som en komponent i det vidare begreppet sexuell identitet, vilket man inom sexologisk forskning [4] vanligen delar upp i följande komponenter:

Biologisk kön. Genetiskt och feno-

Författare

KURT ERNULF
fil dr, universitetslektor

SUNE INNALA
fil dr, universitetslektor; båda vid psykologiska institutionen, Göteborgs universitet, Göteborg.

Inte ens bisamrättan har sexuell orientering.

typiskt kön. Denna komponent lyckas Larsson och Vega Matuszczyk manipulera hos råttan, men det är okänt om detta kan generaliseras till människan. Variation i det biologiska könet brukar kallas hermafroditism eller pseudohermafroditism.

Könsidentitet. Individens grundläggande upplevelse av att vara man eller kvinna. Det torde vara svårt att efterlikna denna komponent i en djurexperimentell modell, eftersom djur inte kan intervjuas. Variationer i könsidentitet kallas transsexualitet eller ibland transsexualism.

Social könsroll. Denna komponent syftar på egenskaper som kulturellt hän-

förs till kvinnor respektive män. Dessa egenskaper gör att individen uppfattas som mer eller mindre maskulin respektive feminin. Uttalade variationer i könsrollen kallas transvestism.

Sexuell orientering. Denna syftar på individens fysiska sexuella aktiviteter, känslomässiga relationer och erotiska fantasier. Mäts oftast med Kinseyskalan 0–6, heterosexuell–homosexuell.

När Larsson och Vega Matuszczyk påstår sig mäta sexuell orientering hos råttan är det svårt att förstå vad de egentligen mäter. Genom hormonell påverkan på hjärnan kan råttorna sägas ha bytt fenotypiskt kön – även om de ur-

sprungliga sekundära könskaraktärerna är huvudsakligen intakta – och man kan därför förvänta att dessa rättor när de blir sexuellt upptända kommer att uppsöka djur av ett kön motsatt det de blivit manipulerade till. Hanrättor, som manipulerats till honrättor, bör uppsöka hanrättor och tvärtom. Detta är precis vad som sker i Larssons och Vega Matuszczyks experiment, och det är svårt att förstå hur detta resultat kan tolkas som en indikation på »homosexuell orientering» hos rättorna, eftersom de beter sig heterosexuellt utifrån sitt nya fenotypiska kön.

Orientering inte viljestyrd

Homosexuella individer är i regel kongruenta i biologiskt kön, könsidentitet och social könsroll, medan de är sexuellt orienterade mot sitt eget kön. Detta kan knappast sägas om Larssons och Vega Matuszczyks »homosexuella» rättor, vilka manipulerats till ett fenotypiskt kön motsatt det ursprungliga biologiska könet, en process som förslagsvis kan betecknas som sexuell inversion.

Ännu mer svårförståeligt blir det när Larsson och Vega Matuszczyk blandar in begreppet »partnerpreferens». Preferens brukar beteckna ett viljestyrt val och det är därför knappast synonymt med orientering hos människor och än mindre hos djur.

I den avslutande sammanfattningen hävdar Larsson och Vega Matuszczyk att »Samma processer återfinns hos människan. Hennes sexuella orientering bestäms därmed av biologiska processer, vilka i alla sina aspekter har en genetisk bas. Denna differentiering drivs av testosteron och dess metaboliter. Våra egna djurförsök tyder på att östrogen härvid spelar en särskilt viktig roll».

Förutom att ifrågasätta validiteten i denna halsbrytande generalisering från råttor till människa, kan man ifrågasätta det underliggande synsättet att de hjärnstrukturer som styr kopulationsbeteenden hos rättor också skulle styra sexuell orientering hos människan. Tillgängliga data tyder knappast på att så skulle vara fallet [5]. Tvärtom torde kognitiva och affektiva processer, utan motsvarighet hos gnagare, till stor del styra människans sexuella orientering.

Larsson och Vega Matuszczyk beskriver också ett antal klassiska studier som den om konsekvenserna av brist på 5 α -reduktas hos en grupp pojkar i Dominikanska republiken. I vuxen ålder bytte dessa pojkar sexuell orientering, vilket implicit framförs som stöd för en psykobiologisk förklaring av sexuell orientering. Den lika klassiska alternativa hypotesen utelämnas, nämligen att dessa pojkar hade mycket att vinna socialt och ekonomiskt på att anta en tra-

ditionell manlig könsroll och sexuell orientering. Det har vidare ofta ifrågasatts om pojkarna verkligen uppfostrades som vanliga flickor, eftersom syndromet var så välkänt i denna by i Dominikanska republiken.

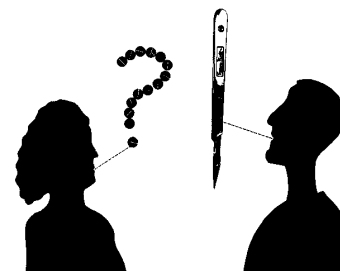
Vårdslöst språkbruk

Det är dock inte de vetenskapliga bristerna i Larssons och Vega Matuszczyks artikel som gör att vi blir upprörda när vi läser den, utan snarare det vårdslösa språkbruket. På många ställen i artikeln används värdeladdade begrepp som »normal», »defekt», »störning», »problematik» och »naturligt nog» för att ställa den »naturliga» heterosexualliteten mot den därmed onaturliga homosexualiteten. Författarna har på detta sätt också dragit på sig ett etiskt problem. Språkbruket bryter inte bara mot APAs publiceringsregler [6], utan torde också vara ett omodernt sätt att beskriva variation i sexuell orientering. Redan 1979 avförde Socialstyrelsen homosexualitet som ett sjukdomsbegrepp.

Avslutningsvis skall sägas att god psykobiologisk forskning om sexuell orientering är viktig och intressant. Vi vet idag att både biologiska, psykologiska och sociala processer är verksamma i utvecklingen av den sexuella orienteringen hos människan, och många översiktsartiklar har skrivits om detta ämne [7-9]. Däremot vet vi inte ännu hur stor del av variationen i sexuell orientering som orsakas av den ena eller andra faktorn, varken hos människorna som grupp eller hos enskilda individer.

Referenser

1. Larsson K, Vega Matuszczyk J. Biologiska aspekter på den sexuella orienteringen: Likartat beteende hos möss och människor. *Läkartidningen* 1996; 93: 2139-42.
2. Phoenix CH, Goy RW, Gerall AA, Young WC. Organizing action of prenatally administered testosterone propionate on the tissues mediating mating behavior in the female guinea pig. *Endocrinology* 1959; 65: 369-82.
3. Adkins-Regan E. Sex hormones and sexual orientation in animals. *Psychobiology* 1988; 16: 335-47.
4. Shively MG, DeCecco JP. Components of sexual identity. *J Homosex* 1977; 3 (1): 41-8.
5. Byne W, Parsons B. Human sexual orientation: The biologic theories reappraised. *Arch Gen Psychiatry* 1993; 50: 228-39.
6. American Psychological Association. Publication manual of the American Psychological Association. Fourth edition. Washington (DC): APA, 1994.
7. Meyer-Bahlburg HFL. Psychoendocrine research on sexual orientation: Current status and future options. *Prog Brain Res* 1984; 61: 375-98.
8. Ernulf KE, Innala SM. Biologiska faktorer och sexuell identitet: Vad vi vet/inte vet idag. *Nordisk Sexologi* 1991; 9: 3-22.
9. Collaer ML, Hines M. Human behavioral sex differences: A role for gonadal hormones during early development? *Psychol Bull* 1995; 118: 55-107.

MEDICINENS SPRÅK

Särtryck ur Läkartidningen 1990-93

Läkartidningens språkspalt innehåller både stort och smått, både dagsländor och "eviga" sanningar – om nu sådana över huvud taget finns i språket och medicinen.

Ett urval mer översiktliga artiklar från fyra år har samlats i detta 32-sidiga särtryck, som togs fram i anslutning till arbetet med "Förslag till skrivregler för medicinska termer".

Pris 48 kr. Vid 11-50 ex 43 kr, vid högre upplagor 40 kr/ex.

Beställ här

..... ex Medicinens språk

.....
Namn

.....
Adress

.....
Postnummer/Postadress

Sändes till Läkartidningen, Box 5603, 114 86 Stockholm

Märk gärna kuvertet "Medicinens språk".

Beställning per fax:
08-20 76 19